

Szent István Egyetem, Állatorvos-tudományi Kar

Továbbképzési és Kutatásszervezési Központ

Lovas-tanár, (Hippológus) és -szervező szak

**Díjugratás történelme, jelene és fejlődési tendenciái a
pályaépítés és az ugrólótenyésztés szempontjából**

Készítette: Ing. Viliam Fábry

Témavezető: Janik Attila

Budapest, Komárom-Komárno 2014 október

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETŐ.....	4
1. Történelem a lóval való ugratás eredete.....	6
2. A díjugratás a XX. Század első felében, az építkezés.....	9
3. A díjugrató sport 1950-től a dinamikus fejlődés.....	14
3.1 Díjugrató pálya alakja, felülete.....	14
3.1.1 A pálya méretek, alakok fejlődése.....	14
3.1.2 A pályafelület fejlődése.....	15
3.2 Akadályok.....	17
3.2.1 Kitörők.....	18
3.2.2 Akadály rudak.....	18
3.2.3 Kanalak, a támasztékok.....	25
3.2.4 Rácsok, palánkok, rudak.....	27
3.2.5 Akadályok: meredek oxer, triplebar.....	28
3.2.6 Speciális akadályok.....	28
3.2.7 Kombinációk, ugrássorok.....	29
3.2.8 Akadályparkok.....	29
3.3. Műszaki háttéreszközök.....	30
3.3.1 Elektronikus időmérés.....	30
3.3.2 TV, video, kivetítő, internet, médiahatás.....	30
3.3.4 Sportszervezés, sportszervezetek.....	31
3.4.1 FEI a Nemzetközi Lovas Szövetség.....	31
3.4.2 Magyar Lovas Szövetség.....	32
3.5 Az akadályépítés fejlődése és filozófiája.....	32
3.5.1 A Los Angeles-i változás.....	33

3.5.2 NÉMETHY BERTALAN életrajz.....	33
3.5.3 A pályaépítés tendenciái.....	36
4. Díjugró lovak fejlődése.....	39
4.1 A díjugró ló eredete.....	39
4.2 A félvérek.....	39
4.3 A modern díjugró ló kívánatos tulajdonságai.....	40
4.4 A magyarországi helyzet.....	40
ÖSSZEFOGLALÁS.....	42
KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS.....	43
IRODALOM JEGYZÉK.....	44
WEBFORRÁSOK.....	47
Szerzői jogi nyilatkozat: HuVetA-SZIA.....	48

BEVEZETŐ

A magyar – lovas nemzet. Sok történelmi viszontagság után a 18. század végén elkezdődött, és a 19. század elejére beindult a modern, céltudatos és rendszerezett lótenyésztés, főleg katonai célokra. Ez a napóleoni háborúkra való reakciója volt a Monarchiának és ebben a konjunktúrában jött létre a ma emlegetett újkori magyar fajták zöme.

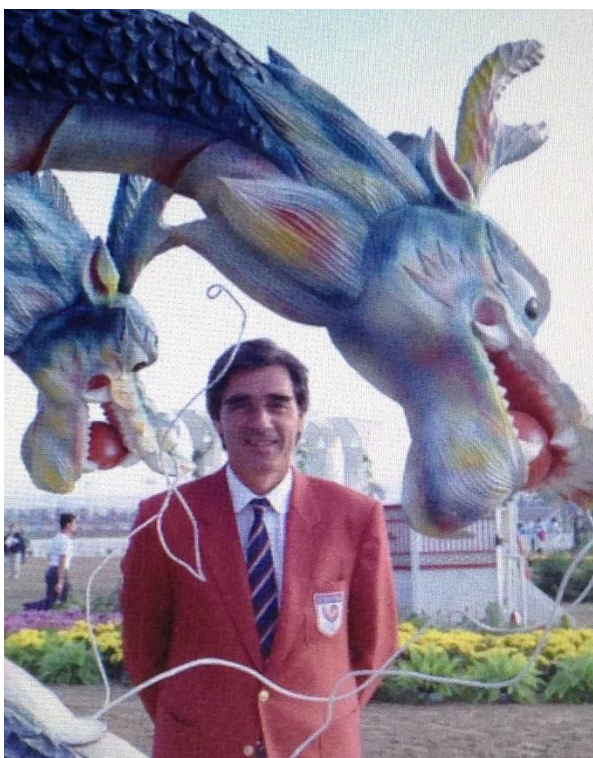
Emellett párhuzamosan kezdett az arisztokrácia körében divatossá válni a lóversenyeztetés, a falkavadászat, tehát a reprezentációra és szórakozásra használatos sportlovak tenyésztése is. Széchenyi, Wesselényi, Bánffy stb. nagy befolyással voltak a magyar lóállomány telivérekkel való feljavításra. A szakszerű irányítás alatt kinevelődött lótenyésztő szakgárda munkájának eredménye, hogy a tenyészménések a 20. század elejére világviszonylatban is helytállóvá váltak. Ha a sors fintora nem kótyavetyélte volna el ezt a páratlan kincset, akkor a katona- és haszonlovak sportlovakká való átalakulása után a kisbéri, a nónius és a többiek ma teljesen versenyképesek lennének a holsteini, hannoveri, oldenburgi, selle france stb. tenyésztési sportlovakkal. Sőt ha a világba szétszéledt magyar szakemberek sikereit nézzük, valószínűsíthetjük, hogy abszolút élen szerepelne Magyarország a lovas sportokban.

Sajnos újonnan kellett kezdeni mindent, mert 1990-ig teljes korlátozottság mellett tengődött a lovas sport és majdnem kizárólagosan csak a fegyveres erők kötelékében lehetett gyakorolni. Mivel a lovak szeretete, a lóhoz való vonzalom változatlanul ott lüktet a magyarok ereiben reális esély van újjáéleszteni és sikerre vinni a magyarok lovas művészetét az új körülmények között. Ez a dolgozat egy kis téгла szeretne lenni a magyar lovas sport épülő katedrális számára.

Ezen belül hiszem, és e dolgozatban remélem bizonyítani is tudom majd, hogy a díjugratás a legesélyesebb sportág a lovas sportok között arra, hogy „menő” divatsporttá növekedjen, igazi show (jumping show), cirkusz legyen, hasonlóan a Forma 1-es autóversenyekhez, a teniszhez vagy az alpesi síeléshez. Igyekeztem, hogy e sportág történelmének és történetének rövidített feldolgozásából lehessen következtetni a díjugrató sport további magasra ívelő fejlődésére.

A lovas tanár hippológia és szervezés továbbképzés célja, hogy bővítse a szakmai színvonalat, tudást a lovas társadalomban, annak érdekében, hogy a magyar lovas sport élre tudjon törni minél több szakágban. Ezt a célt követve igyekeztem a szakdolgozatomat kidolgozni.

A dolgozatom az elolvasott irodalom, az ötszemeszteres képzés által szerzett információk rendszerezése, saját gondolataim és a felfedezett összefüggések leírása. Az irodalomból nyert információkat igyekeztem saját fogalmazásban és saját kapcsolásban közölni. Az irodalmat úgy választottam, hogy a díjugratás legjobb edzőitől, pályaépítőitől származó információkat gyűjtsem össze, így került előtérbe Ernest Dillon Nagy Britanniából, Némethy Bertalan az Egyesült Államokból és nem utolsó sorban Georg-Christoph Bödicker, Werner Deeg és Suzanne Strübel Németországból. Az interneten még igyekeztem megismerni és szakdolgozomba belefoglalni a mai díjugrató pályaépítés nagy legendáinak gondolatait is, főleg Olaf Petersen-től (Kép 1) és prof. Dr. Arno Gego-tól (Kép 2).



Kép 1 Olaf Petersen (<http://olaf-petersen.com>)



Kép 2 prof.dr. Arno Gego (<http://www.arno-gego.de/>)

1. Történelem, a lóval való ugratás eredete

Ahoz, hogy a lóval való ugratás eredetéhez tudjunk vissza menni legjobb, ha Dallos Gyula mesteredző frappáns mondását idézzük: „a pacsirtát nem kell énekelni, a halat nem kell úszni és a lovat nem kell ugrani, tanítani”. Tehát a ló, mint olyan a fejlődés során a helyváltoztatását ugrások – vágtaugrások által „oldotta meg”. Ebből nyilvánvalóan adódik az is, hogy egyes sík és függőleges akadályokat természetben ugrással küzdöttek le ami mint zsákmányállatnak biztosította a túlélést. Ha még tovább megyünk a ló, mint menekülő és aránylag intelligens állat a ragadozók előli menekülés során rájött, hogy ha méretesebb akadályt tud leküzdeni, mint az üldözője, ez egéruat, menekülést jelent és egy csomó energiát is megtakarít. Így a ló az evolúciója – fejlődése során nyilvánvalóan az ugrásfejlesztésben volt érdekelt úgy is, mint a gyors helyváltoztatási és úgy is, mint akadály leküzdési eszköz. Ennek az igazolása: Dr. Dül, Dr. Mausner, Susanne Mausner: A jól képzett ló 140. old. A mai lónak az a testfelépítése, ami a domestikáció során csak apró részleteiben változott, a test felépítése, medence – váll, melső, hátsó lábak, nyak – fej alapjában véve maradt az „eredeti”. Tehát a ló ösztulajdonságait véve sokkal kevesebbet változott, mint a többi háziasított állat (például a kutya).

A ló az emberi használatbavétel által táplálékon kívül elsősorban állatok terelésére, helyváltoztatásra lehetett használva és biztos, hogy a munkavégzés és a fogatba fogás csak később jelentkezett. Így az első közvetlen használat valahol Ázsia nagy sztyeppéin hátaslóként volt és ebből egész biztosan következik, hogy az akkori „őslovasok” akadályokat is próbáltak leküzdeni – átugratni.

Ezek fejlesztése és tökéletesítése annál inkább volt fontos, mivel az úthálózat messze nem volt olyan szinten kiépítve és karbantartva, hogy akadálymentesnek lehessen mondani.

A ló, mint hadászati eszköz még fontosabbá vált mikor katonai célokra kezdték használni. Ettől kezdve a jó illetve rossz képességű (idomítású) lóalomány népek, embercsoportok sorsát, létét befolyásolták, hisz egy egy vesztes csata következményeként egész népek, kultúrák tűntek el. Ez a lovak ugróképeségének fejlesztését is magával vonta, mert például egy ősmagyar lovas harcos nyilvánvalóan gyakoroltatta, idomította a lovát a különböző helyzetek megoldására, így „ugratott” akadályokon keresztül is. És ismerve nemzetünk mentalitását, nem csak gyakorlati okoknál fogva, hanem virtusból is. Ezért a lóugrási gyakorlat és annak a kifinomult

technikái sokkal korábbi időszakra tehető, mint a lovas könyvekben mérőföldökként emlegetett Xenophon mű Kr. e. 370-ből.

Igaz írásos emlék nincs, de a „modern” Caprili-féle technika ösztönszerűen ki kellett, hogy fejlődjön még a lovaglás őskorában, hisz, hogy tud valaki vágtázni, ugratni egyensúlyalapot nélkül, ha nincs nyereg, kengyel, kantár, zabla.

A Kassai Lajos példával demonstrálja, hogy szórén, egy nyakra illesztett zsinórral komoly lovas teljesítményt lehet produkálni a mai gazdag és tudományos fejlesztések által tökéletesített eszköztár nélkül. Az egyetlen feltétel: az ütemben, egyensúlyban levő összhang ló és lovasa között.

Tulajdonképpen a fejlődés hozta, a lovaglást könnyítő eszközök okozták azt a fajta lovaglást, ugratás technikát, amely később Caprili, revízióra kényszerült. Azért történt ez így, mert nyereggel, kantárral, kengyellel lóháton lehetett maradni akkor is, ha a harmónia és az egyensúly nem tökéletes. Ezért talán a meglepően haladónak tűnő 2400 éves Xenophoni instrukciók csak az akkori tudás írásos összegzése, amely a későbbiekben kissé feledésbe merült. Csak nagy kerülővel jutottunk vissza mi emberek ahhoz az elemi tudáshoz amely visszahozhatta azt az ősi ló és lovas közötti összhangot, amelyre barátaink a lovak e sok évszázadon keresztül türelmesen és hűségesen vártak, és rendbeli teljesítmény növeléssel hálálták meg ezt az újbóli felvilágosodást.

A lóval való ugrás abban különbözik a többi lovassport elemeitől, hogy az egy természetes harmonikus mozgáseleme a lónak, amelyre a lovas, önmagát, súlyát, mozgását, intellektusát hozzáadva igyekszik ezt az összhangot minél kevésbé megzavarni, jobb esetben megtartani. A többi lovassport elem a ló számára legalább részben nem természetes, nemigen látni szabadon legeltetett lovaknál, hogy passage-ban lépkedjen, vagy sliding stop-ott hajtson végre a karám valamelyik sarkában. Ezzel természetesen nem szeretném kétségbevonni az idomítás fontosságát, hasznosságát, művészetét, de ha megindul a ménes, gyönyörű ugrásokkal ívelik át az útjukban álló patakot, s ebben benne rejlik az ősi ösztön.

Az angolszász falkavadászat is ennek a száguldásnak az élvezetére alakult ki, fűszerezve a versengéssel, és az elengedhetetlen fogadásokkal. Az állítás miszerint a díjugratás eredete a falkavadászatban rejlik, csak akkor álja meg a helyét, ha a közelmúlt összefüggéseit vizsgál-

juk. Ez inkább úgy korrekt, hogy írásos és képes emlékei ennek a lovassportnak a leggazdagab-
bak, és a zártpályás díjugratás ennek a lovassportnak kapcsán kezdték gyakorolni. Az is tény,
hogy a falkavadászatok útját, pályáját úgy igyekeztek a rendezők vezetni, hogy sövények, kő-
falak, vízmosások díjugratásszerű versenyvágatává változzanak, és ez biztos, hogy nagyban hoz-
zájárult a modern versenyformák kialakulásához. Ráadásul ez egybeesik a könnyűlovasság re-
neszánszával a hadseregben (mert eredetileg csak könnyűlovasság volt a fémanyagú testet védő
eszközök megjelenése előtt).

Alátámasztva azt a teóriát, hogy Federico Caprilli csak ujrarendelte és leírta azt, ami
már régen létezett, idéznék egy igazi nagy lovasember, a lovaglás és fogathajtás tudója, fejlesztője és megszállott fogadásos rekordok felállítója gróf Sándor Mór naplójából, ki egy Pesti köz-
lekedési balesetet úgy előzött meg, hogy : „Előnyben lévén már a paraszt, megsarkantyúztam
lovamat, és mint a kép mutatja, 3 egymásmellé fogott lovon átugrattam.....



Kép 3 Gróf Sándor Mór (Hazai vadászatok és sport Magyarországon 1857)

Mind én mind lovam megtettük a magunkét,- én a lónak tökéletes szabadságot engedtem, s csak
is ez volt az egyedüli mód az összezúzástól megmenekülni. (Hazai vadászatok és sport
Magyarországon Pest 1857, **Kép 3**) . Tehát: „én a lónak tökéletes szabadságot engedtem” azaz

egyensúlyban, súlypontban, lendületben, csak alkalmazkodott a lovához, mert különben a három ló alkotta „oxert” nem tudta volna egészében abszolválni

Pár szóban szükséges megemlíteni a díjugratás egyik fellegvárából-Németországból származó adatot, mely szerint Friedrich Wilhelm von Seydlitz aki a saját korának legnagyobb lovassági tábornoka volt (1723-1771) 1753-ban bevezette a tiszti kiképzés keretében egy bekerített terepen, akadályokon keresztüli lovas gyakorlatozást, mely nagy terepbiztonságot adott lónak, lovasnak egyaránt. (E. Freiherr von Maercken: Springprüfungen und Geläuderitt, FN-Rep-rint, Warrendorf 1987 – saját fordítás németből)

Elkerülve a lovas könyvek kronologikus felsorolását athenai Simontól (Kr.e.4.sz.) egészen a mai napig konstatálhatjuk, hogy a lovaglás 3000 éves története folyamán (Némethy Bertalan 2000) ennek a tevékenységnek mindig velejáró eleme volt a lóval való ugratás és ebben valamilyen formában kialakultak a versenyek, melyek sportjellegűek voltak.

E dolgozat ezen belül a klasszikus díjugratás fejlődésével, változásával kíván foglalkozni lovak, lovasok, és a tárgyi eszközök, berendezések és felszerelések szempontjából. A klasszikus díjugratás alatt a zárt, körbehatárolt területen felállított akadálysoron való átlovaglást értem.

2. A díjugratás a 20. század első felében, az építkezés.

A lovaglás akadályokon keresztül a 19. század második felében lett szokássá, mindennapossá. És ebből az akadálylovaglásból fejlődött ki a díjugró sport.

1864-ben a Royal Dublin Society megrendezte az első európai díjugrató tornát, amely valamelyest már hasonlított a mai versenyekhez. Természetesen ebben az időben főleg vadászlovak voltak ezeken a versenyeken bevezetve, mivel magas és távugró akadályok voltak a próbák – tesztek a terepen való vadászlovagláshoz. A tornák magasugró bajnokságai még évtizedekig divatban maradtak. Az első tornát 1866 Párizsban, 1872-ben Bordeaux a híres „Concurs Hippignés”, aztán Lille, Vichy és mások.

A 80-as években már a Monarchiában, Belgiumban, Hollandiában, Olaszországban is rendeztek díjugrató akadályversenyeket. Érdekeség, hogy egész Középnugat Európából Németországban aránylag későn került sor díjugrató tornarendezvényre először Frankfurtban, majd Berlinben, Münchenben, Kölnben, Aachenban és Hamburgban.

Az első nemzetközi tornát az 1900-as Párizsi világkiállítás alkalmával rendezték. Ezt követően az ötlettel élve követte Buenos Aires, Torino, Barcelona, Biaritz, Lisszabon, London, Luzern, Madrid, San Sebastian, Brüsszel. (vgl. F. Thiedemann: das Springpferd, Edition Haberbeck, Lage Lippe 1979,3. Aufgabe) Nagy versenyek aztán Németországban: Hamburg 1920, Wiesbaden 1929, Aachen 1927 az első nemzetközi torna (Bödicker 2006).

Nagy mérföldkövet és presztízst jelentett a díjugrató sport számára, amikor 1906-ban Athénban Clerance von Rosen gróf, a svéd király főlovászmestere (Master of the Horse) javaslatára Pierre de Conbertin NOB elnök támogatásával a 1912-es Stockholmi olimpián bevezették a díjugratást is mint állandó versenyszámot. Ebben az időben a kibontakozó új sportágat majdnem kizárólagosan a katonák uralták. Még az 1936-os Berlieni olimpián is majdnem kizárólag csak katonatisztek versenyeztek.

A díjugrató pályák fejlődése szoros kapcsolatban volt a terepakadály lovaglással, ahol az akadályok természetes anyagból készültek. Farönkök, földhányások, árkok, lejtők, vizes akadályok, sövények és ácsolt faakadályok képezték a párosok próbára tételét. Ilyen pályák léteztek Magyarországon Örkény táborban is, ahol egyértelműen meg lehet figyelni azt a párhuzamot, amit az előbbieken említettem más korokkal kapcsolatban, éspedig, hogy a katonai képzés és a versengés – sportolás összefonódik. Ennek köszönhetjük azt a felmérhetetlen értéknek a megmaradását, amit az ember – ló kapcsolat rejt.



Kép 4 Jankovich Lőrinc és Szélmalom

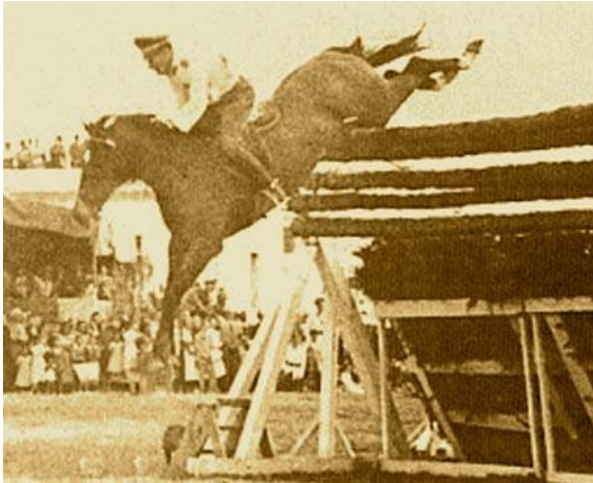


Kép 5 Schaurek Ottmar Mr. Spokes

(<http://www.honvedlovarda.hu/orkenytabor-emlekezete>)

A mai korban a ló szolgálatára már nem vagyunk ráutalva, és mégis sok ember (és ló) életét boldogítja a sport keretén belül ez az egyedi kapcsolat. Így a ló harci használatra való felkészítéséből alakult ki (mint a klasszikus lovas sportágak zöme, de sok más sportág is) a mai zárt pályás díjugratás. Az akadályok zárt pályára való besűritése azt a célt szolgálta, hogy kis helyen a terep zavaró körülményeit kizárva felkészülhessenek a lovas-ló párosok a kültelki – „igazi” megmérettetésre. Így az első tornákon a 19. század végén, a vadász lovak tehetségét, felkészültségét akarták a résztvevők demonstrálni. További előnye a zártpályás díjlovaglásnak az volt, hogy a pálya áttekinthetővé vált így párosoknak az egész teljesítményét egy helyből figyelemmel lehetett kísélni. Ezzel társadalmi esemény szempontjából is szélesebb tömegek számára vált vonzóvá. Ellentétben a falkavadászattal, melyen a közvetlen résztvevőkön kívül a többiek csak a vacsorákon, fogadásokon elmeséltekből értesültek a sportteljesítményekről. Itt szemtanúi lehettek az eseményeknek.

A lóval való ugratás alapjában két mérhető dimenzióban értékelhető: magasugrásban és távolugrásban. A harmadik ezek kombinációja. További akadályok a szintkülönbségek leküzdése a fel- és leugratás. Ezért természetes, hogy sorban rendeztek magasugró és távolba ugró versenyeket is, amelyeket a lovak számára azzal nehezítettek, hogy kőfalat vagy vizes árkot imitáltak, rávezető ugrássoron a lovakat méreti rekordokra ösztökélték. Ezzel az igyekezettel egybevágott a már említett Federico Caprilli által meghonosított (nem feltalált) lovaglási stílus, amely a 20. század elejére a 120 cm-es pályák általános magasságát 140 cm-re emelte, és 1906-ra a magassági rekord 235 cm-re nőtt. Itt idézek pár rekord adatot: 1912 – 236 cm, 1933 – 238 cm, 238-244 cm és a máig is érvényes állványon elért világcsúcs 249 cm, amelyet Huaso telivér ért el Alberto Larraguibel Morales kapitánnyal a nyergében, 1949. február 5.-én Vina del Marban, Chilében (<http://szepsegeim.lapunk.hu>) lásd **KÉP 6**. Nem véletlen, hogy ez a magasugró rekord 65 éve nem dőlt meg. Egyszerűen nem tették ki az ilyen képességű lovakat ilyen veszélynek.



Kép 6 Alberto Larraguibel Morales és Huaso

(http://en.wikipedia.org/wiki/Alberto_Larraguibel)



Kép 7 Örkénytábor

(<http://www.honvedlovarda.hu/orkenytabor-emlekezete>)

A fényképeken nagyon jól látszik az akadály „természetes” design-ja lásd **Kép 4,5,6,7**. 20. század elejére lóvas ugró sport a tereplovaglás mellett beköltözött a zárt pályákra is, tehát már nem csak felkészítőként szolgáltak a lovardai lovasugró gyakorlatok, hanem lassan önálló sportággá cseperedett a lovardában lóval való ugratás, a díjugratás. A természetes (vagy olyan szerű) akadályokat felváltották az épített, részben mobil akadályok. Mi sem természetesebb, hogy az első „mű” akadályok valódi kőfalak, ásott vizesárcok, sövények, palánkkerítés imitációk voltak, beleértve a meredélyeket is. Az Örkénytábori pályán a meredély, amelyen le kellett ugratni, vezetni a lovat 60-fokos szöveget zárt a vízszintes talajjal lásd **Kép 7**. A korabeli film szerint az akadályt kéthavonta kellett újítani.

Kialakultak az akadály pályák, ahol steeplechase versenyeket rendeztek. Nagy, akár 7000 métert is meghaladó távokkal és 30-at is meghaladó akadályszámmal. Ezek a versenyek máig nagy népszerűségnek örvendenek, és a lósport a versenyfogadás szerves részévé váltak. Mai legismertebb versenyek a Liverpooli Angliában, ahol 1836-ban volt az első mesterséges pályán rendezett verseny és a Pardubicei kelet Csehországban, amely máig a legnehezebb pályának számít a hírhedt Taxis árokkal és 140 éves multra tekint vissza. Ezeknél a gyorsaság dominál. A verseny tulajdonképpen egyenes, illetve ovális nagy ívű kanyarokkal kialakított pályán zajlik az akadályok szélesek, a párosok fej fej mellett egységes rajttal versenyek.

A ló ugrató sport fejlődésének másik ága, ahogy már említettem a ló ugró tehetségére épült és a gyorsaság másodlagossá vált. A masszív statikus akadályokat kezdték felváltani a bakok oszlopok (kitörők) és rudak alkotta akadályok. Itt visszaidézném az előbbieken már említett Sándor Mór grófot, az Ördöglovast, aki szőrén ülve többször is átugrotta a reszkető szolgák által kézben tartott kocsirudat (<http://szepsegeim.lapunk.hu>). Ez az akadály már igazi „mobil” akadály volt pedig csak 1821-et írunk. Tehát az 1900-as évek elején kezd kialakulni az a fajta versenymód, lovassportág, melyet már nevezhetünk díjugratásnak a mai értelemben. Már régebbi idők katonai kiképzésénél is használatosak voltak többek között a mobil akadályok is, melyeknek nagy volt a variabilitása és ez által több rétűvé tudták tenni a lovak és lovasok képzését, edzését. Ezeknek a változásoknak egyenes következményeként az 1921-ben Lausanne magalakult a Nemzetközi Lovas Szövetség (Fédération Equestre Internationale) FEI keretén belül (Magyarország 1927-ben nyert felvételt) létre jött a díjugrató szakág amely 1929-től működik s melynek keretében egyre célirányosabban kezdik kialakítani a díjugrató sport szabályait. Itt megemlíteném, hogy a fő irányadó ország Franciaország volt (mint ezt a szövetség neve is sugalja). Később a többi nemzeti lovas szövetségek felvételével közös szabályozás által egységesebbé váltak a versenyek.

A második világháború után kezdett igazán fejlődésbe lendülni a díjugrató sport, mert az 1864-es első Dublini regisztrált torna és az 1912-es Stockholmi olimpiai debut után 1953-ban Párizsban Világ sampionátust rendeznek és 1956-ban Aachenben az első világbajnokság is megrendezésre kerül. (Bödicker 2006)

Természetesen ezzel egy időben szervezésre kerültek a kontinens tornák, Pan Amerikai játékok, Ázsiai tornák. Ám a többtornás Világ kupaversenyt először csak 1979-ben rendezték meg.

A díjugratásnak, mint lovassportnak az összehangolására és a nemzetközi tornák fejlődésére nagy befolyással volt a közlekedés, szállítás fejlődése is. Míg a II. világháború előtt csak vonattal, hajóval lehetett „utaztatni” a lovakat, a II. világháború után már teherautók, repülőgépek is megjelentek, mint szállítási lehetőség. Ezáltal világsporttá tudott válni és a közönség számára is egyre érdekesebb műsorként kezd szolgálni. Így az én felfogásom szerint a mai szemmel és a mai feltételekkel összehasonlítható díjugratás a második világháború utáni időszak, 1950-től máig. Ennek az időszaknak jellemzését és változásait igyekszem a jövőben analizálni.

3. A díjugrató sport 1950-től a dinamikus fejlődés

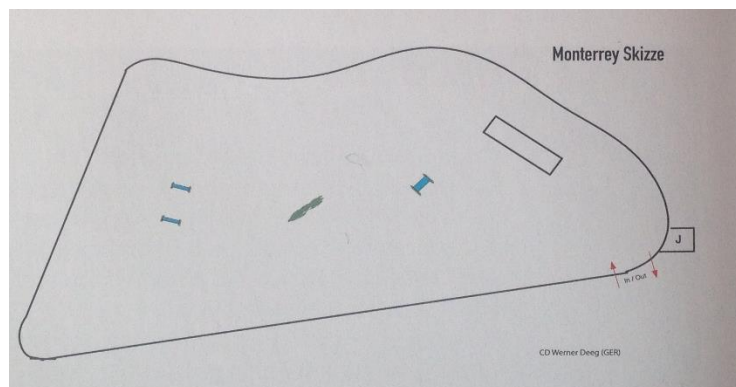
Ahhoz, hogy a díjugratás fejlődését áttekinthessük, megértsük, hasznos külön vizsgálni egyes összetevőit, azokat a dolgokat, amelyek elengedhetetlenek ehhez a sportághoz, és amelyeknek fejlődése tulajdonképpen magának a sportágnak a fejlődése. Ezek a következők:

- Terület, pálya
- Akadályok
- Műszaki háttér eszközök
- Sportszervezés, szervezetek
- Az akadálypálya építési filozófiája

3.1 Díjugrató pálya alakja, felülete

3.1.1 A pálya méretek, alakok fejlődése

Mai szemmel, és főleg Magyarországon, ahol a pályák zöme aránylag új keletű, de még ha a régebbi „TSz-es” időkből is származik, téglalapalakú. Ez arra vezethető vissza hogy ezek a pályák már az „ortogonális” időkből vagy az utánból származik, amikor az építmények nem a terepkörülményekhez alkalmazkodtak már, hanem előretervezett alakzatra építettek. A világban azonban vannak olyan tradicionális pályák, melyek valaha városi rétekből, legelőkből nőttek díjugrató zárandokhelyekké és ezek legkülönbözőbb alakúak lásd **Kép 8**.



Kép 8 A Monterrey-i pálya alakja a fix akadályokkal

(Bödicker 2006, 36. oldal)

Ez a pályaépítők számára nagy kihívást, de óriási lehetőséget is jelent. Sőt a díjugró szabályzat azt sem ellenzi, hogy enyhe terepszintkülönbségek is legyenek a pálya keretén belül. Ez további feladatokat ró a párosokra, hogy dombra, dombról kellően ütemben maradjanak.

Rendhagyó pályaként említeném a Pozsonyt, ahol a Nagydíjat lovagolják, de a legnagyobb versenyek színhelyei is, mint München ahol patkóalakú, Monterrey vagy Calgary-i Spruce Meadows alaptól asszimmetrikusak és ez egy különös jelleget, specifikumot ad az ottani rendezvényeknek. Ami a talajszintkülönbséget illeti, értelemszerűen hegyvidéken fordul elő, például Tirolban Weer faluban. A pályák a fejlődés során egyre kisebbedtek, az új akadályok kisebbek lettek és az áttekinthetőség végett is előnyösebb, beláthatóbb a maximum 5000 m² körüli pálya. A régebbi pályák megtartották eredeti méretüket. A pályák mérete, felszereltsége, felülete, szerkezete határozza meg milyen versenykategóriákra alkalmas. Nagyság szerint külön minősítjük a szabadtéri és a fedett pályákat lásd **TAB 1.** (Bödicker 2006)

TAB. 1 (Bödicker 2006, 35. oldal)

Szabadtéri pálya	nagy	100 x 120 m	12.000 m ²
	közepes	60 x 90 m	5.400 m ²
	kicsi	40 x 70 m	2.800 m ²
Fedett pálya	nagy	30 x 70 m	2.100 m ²
	közepes	25 x 62 m	1.500 m ²
	kicsi	20 x 40 m	800 m ²

Ezek a méretek az egycélú lovaglásra épített és használt pályákra vonatkoznak. Ezeknek tartozékai a természetes beépített akadályok is, mint a vizesárkok, vizes tálcák esetleg más tradicionális fix akadályok, amelyek jellegzetesek az adott pályára.

3.1.2 A pályafelület fejlődése

Ami a hatvanéves fejlődést illeti, ez elsősorban a pálya talaját illeti. Az eredeti díjugró pályák füvesek voltak és természetesen vagy kemény, vagy túlzottan puha talaj nehezítette a párosok versenyteljesítményét. Csak a nagy ötszögös pályákat látták el kellő öntöző, illetve vízlecsapoló berendezésekkel. A gyepművelés a „Pályatalajok királynője” ahogy ezt Prof.Dr.

Arno Gego a közismert Aacheni pályamester (PC, Parcourchef) megfogalmazta, de ez nagyon komoly és költséges felkészültséget kíván a rendezőtől.

Nyilvánvaló, hogy a díjugratásnak fő „produktuma” a látvány, és ebbe az esztétikumba a tarka fantáziadús akadályokhoz a legjobban illik a gyeptalaj. Viszont a karbantartása (a verseny folyamán is) komplikált és behatárolt. Ráadásul a fű szezonális növény, télen nem használható. Megoldásként jött a lovardákban már azelőtt használt homok, amelynek viszont a szemcse méret összetétele meg kell hogy feleljen a célnak, mivel a túl sok apró porszemcse száll, a nagyobb 0,1-2 mm átmérőjű homokszemcsék süppednek. Így próbálkoztak az újkori pályáknál eleinte organikus fűrészpor, forgács adalékkal, gumi zúzalékkal végül a legelterjedtebb és legjobb megoldásnak a nem szőtt, szintetikus textilcsíkok homokba keverése bizonyult. Talajtömörítő hatásán kívül nedvességmegtartó tulajdonsággal is rendelkezik, így a pályalocsolás is kisebb ráfordítást igényel. Azért, hogy a homokos talaj kis fűillúziót keltsen, helyenként próbálták a homokot zöldre festeni. Ez nem bizonyult jó megoldásnak, mivel az ugráshelyeken képződött „gödrökben” kilátszott az altalaj, és ez a színfolt zavaró hatással volt a lovakra.

A pályák építése, átépítése komoly anyagi ráfordítást igényel, így itt érdemes megemlíteni a díjugratás anyagi értékteremtésének növekedését, ami nagyban befolyásolta a sport fejlődését, népszerűsítését. Az első komolyabb „reklámérték növekedést” az 1953-as Párizsi világsampionátus és az 1956-os Aacheni világbajnokság hozta. Ahogy bevezették azt hogy a kitörők reklámfelületként szolgáltak, a díjugratás új szponzorálási lehetőségeihez jutott, ami meggyorsította a sporttal kapcsolatos fejlesztéseket és beruházásokat is. Ma már olyan költségvetést is elbír egy öt csillagos világkupa verseny, hogy külön pályát, lelátókat, bokszokat stb. lehet építeni például a Bécsi városház előtti téren. Itt említeném meg, hogy ma már számos nagy verseny alkalmi, az adott esemény részére és időtartamára átépített csarnokokban, sportpályákon zajlik.

Jelenlegi tendencia a Magyarországon is rohamosan terjedő „négy évszakos” pályák építése, lényege a textil-homok keverék felület, kellő figyelemmel az altalaj és a vízgazdálkodás biztosítására. Valószínű, hogy a közeljövőben úgy, mint a labdarúgás, sielés számára úgy a díjugratás számára is ki lesz fejlesztve olyan árban is elfogadható talajburkolat kvázi „műfű”, amely még komfortosabb lesz úgy a versenypárosoknak, mint a pályauzemeltetőknek.

3.2 Akadályok

Bár elsősorban az 50-es években bőven használt mobil akadályok fejlődését próbáljuk megvizsgálni, nem árt pár szót ejteni arról, hogy „keletkezett” az akadály. A közlekedés lóval való megoldásánál sok olyan gát, árok, vízfolyás stb. adódott, melyet a lovak a maguk egyszerű módján átugrottak. Aki már ugratott lóval és érezte azt a lebegő repülést nem csodálkozhat azon, hogy az emberek szánt szándékkal kezdtek akadályokon átugrani, műakadályokat készítettek növények, farönkök stb. segítségével. Ezeknek a végeredménye a mai akadálypályákon tarkító a huszadik század első felében már használatos akadályok, melyek külső tartókból (oszlopok, kitörők) és vízszintes (rudak, palánkok, rácsok) gát elemekből tevődik össze. Ezen kívül vannak kőfalak és más számos egyedi teljeskitöltésű akadályok.

Eleinte a színezés nem volt meghatározó az elemek zömmel fehérre voltak festve, általában ismétlődtek és az akadály lényege az egyszerűség volt. Inkább egyszerű 100 x 100, illetve 120 x 120 mm méretű négyzet metszetű gerendákból gyártott oszlopokat használtak, melyeknek az egyik vége egy kereszt alakú talpazat által volt stabilizálva. Ezek szükséges tartozéka még különböző alakú és anyagú támasztékok – kanalak, eleinte fából az 50-es évektől zömmel acélból. Az állíthatóságuk elejével az oszlopba fűrt lyuksorral volt biztosítva és a támaszték csapja bedugva a kívánt magasságnak megfelelő lyukba támasztotta alá a tényleges akadályt képező köztes vízszintes rudat, palánkot vagy rácsot. Természetesen még a 60-as, sőt a 70-es években is voltak a díjugrató sportban fix akadályok melyek általában szélesebbek voltak a mai megszokott méretnél, helyenként 7-8 m is. A cél az volt, hogy a ló, ha az akadály közepére van vezetve, látászögét befogja az akadály szélessége és így ne próbáljon kitérni oldalra, elkerülve az akadályt, (díjugró zsargonban „ne menjen el a vállán”). A rúd amely köztes részét képezi az akadálynak, ha kolízióba kerül a lóval, egy bizonyos erő hatására kell kibillennie az támasztékból. Mivel a rúd, palánk vagy rács tömege függvénye ennek az erőnek, és ez az erő konstans a tömegnek is változatlanul kell maradnia. Értelemszerűen minnél hosszabb a rúd, annál kisebb átmérőjűnek kell lennie hogy a tömege ne növekedjen, és így hasonló feltételeket teremtsen a rövidebb rudakhoz viszonyítva. A hosszabb vékonyabb rúdnál nagyobb a törésveszély, így a balesetveszély is.

A másik szempont, ami az akadályszélességet befolyásolta, hogy a régi ugró pályák aránylag „tisztá” vonalvezetésűek voltak, egyenes akadálysorokkal melyek egymás után sora-

koztak, így nem volt útban a széles akadály sem. A képmellékletben lásd **Kép 13,14,15** példaként az 1960-as Római olimpia pályaterve van, amelyen ábrázolva vannak az akadályok is, és a pálya egyszerű vonalvezetése is, ellentétben a mai kanyarokkal tüzdelt vonalvezetésnél, ahol a besűritett akadályoknál már számít a szélesség is. Az említett pályán már használták a szélesített szélső elemeket, kitörőket, melyek több szempontból is hasznosak. Egyrészt alakjuk, színük megkülönbözteti őket egymástól, másrészt az akadály rudak a kitörő szélességével rövidülhetnek anélkül, hogy a teljes akadályszélesség változna. Ez pedig a feljebb taglalt okoknál fogva fontos szempont. A jelenlegi, Magyarországon belül „standardizálódott” két kitörő közötti távolság, amely egyben a köztes elemek (rudak, palánkok, rácsok) hosszát is jelenti, a szokványos 4m-es hossz.

3.2.1 Kitörők

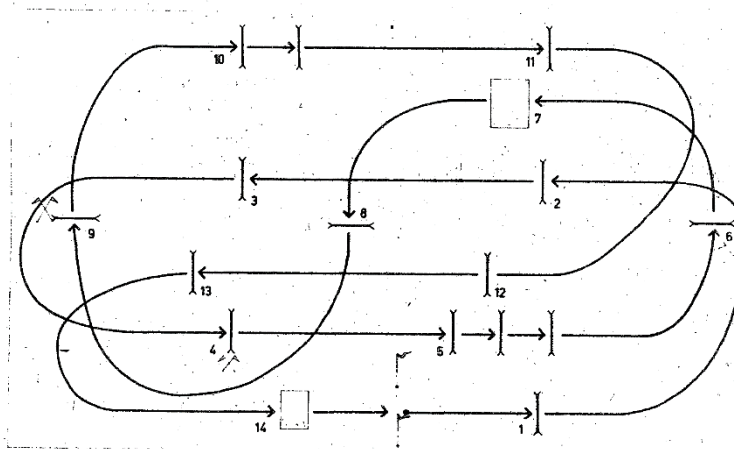
A kitörők szerkezetükből adódóan sokkal stabilabbak, mint az oszlopok. Általában a megszokott méret a használatban levő akadályparkok zömében a 180cm magasság, 70-80cm szélesség és 60-70cm talpazat-mélység lásd **Kép 9,10,11,12**.



Kép 9,10,11,12 Kitörők (Pirik farm saját fotó)

XVII. OLYMPIAI JÁTEKOK
RÓMA.

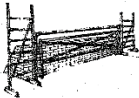
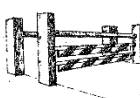
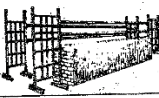
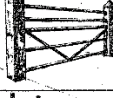

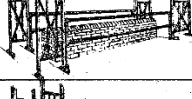

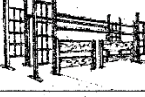
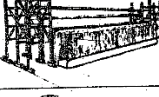


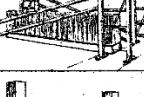

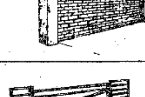
UGRATÁS OLYMPIAI NAGYDIJA
OLYMPIAI STADIÓN CSAPATVERSENY PÁLYARAJZA



PÁLYAHOSSZ 800m.

ALAPIDÓ 2 perc
MAXIMÁLIS IDŐ 4 perc

ÖSSZEVEZÉS 1,6,8,9,10,14

	1 KŐFAL RUDDAL 1,30		8 STEG 1,35-1,40 1,60
	2 OXER 1,40-1,40 1,65		9 KAPU RUDAKKAL 1,50
	3 FARAKÁS 1,50		10 „KETTES UGRÁS” OXER KŐFALLAL 1,40-1,40 1,60
	4 MEREDEK ÜTELZÁRÓ 1,40		11 MEREDEK RÁCS RUDAKKAL 1,65
	5 „HÁRMAS UGRÁS” TRIPLE BARRE 1,45 1,60		12 VIADUKT 1,50
	6 MEREDEK RÁCSZT KERTELI RUDDAL 1,50		13 STEG 1,35-1,40 1,60
	7 VIZESÁROK 5 m.		14 STEG VIZESÁROKKAL 1,45-1,50 1,75

Kép 13,14,15 (forrás ismeretlen eredetű fénymásolat)

3.2.2 Akadályrudak

Ehhez a mérethez ugyanúgy a megszokott a 100mm-es rúdátmérő a kör vagy nyolcszög keresztmetszetű rudaknál. Általában az anyagukat nézve fenyőfából vagy nyárfából készülnek, de használatos már a műanyag és az alumínium is, ami szintén befolyásolja a rudak tömegét. Magyarországon, anyagi okoknál fogva, de gyakorlatiasságból is a lovardák zöménél nincs komplett akadálypálya a külső illetve fedeles, kicsi illetve nagy pályák számára. Német gyakorlat szerint az akadályok szélessége, a rudak hossza és keresztmetszete közvetlenül függ a pálya nagyságától és az alábbi táblázat szerint ajánlott lásd **TAB 2.** (Bödicker 2006)

TAB 2 (Bödicker 2006, 49. oldal)

2. táblázat		Rúd hossz	Rúdátmérő	Rúdtömege
Fedeles	kicsi	3-3,5 m	10-12 cm	13-16 kg
	közepes	3,5 m	10-11 cm	
	nagy	3,5-4 m	cca 10cm	
Kültéri	kicsi	3-3,5 m	10-12 cm	
	közepes	3,5 m	10-11 cm	
	nagy	3,5-4 m	cca 10 cm	

Ezek a méretek és tömegek közvetlen függenek a rudak fájának fajsúlyától is a nyárfa könnyebb a fenyő nehezebb, és vannak keményfából is főleg bükkből és akácból melyek lényegesen nehezebbek. Az akadály rudak tömege, mint fentebb említettem azért fontos, hogy hasonló erőhatásra billenjenek ki az alátámasztókból, kanalakból, és így kiszámítható feltételként szerepeljenek a párosok számára a versenyeken.

Tehát az utolsó 60 év során az akadályok fejlődését jelentő sokrétűség alakzati változások egy standard 13-16 kg tömegű felső akadály rudat feltételez függetlenül a kitorók formájától, sőt a rudak hosszától és keresztmetszetétől is. Úgy ahogy ez a követelmény általában megalapozódott és beépült a pályaépítési feltételekbe, az akadályok formavilága, színei féktelen fantáziálásra adtak lehetőséget. Ehhez kapcsolódóan meg kell említeni a szélső elemek színézési fejlődését.

Ahogy a díjugró sport népszerűsége és nézettsége növekedett, egyre inkább igény lett a tetszetősebb formákra, megjelenésekre az akadályokat illetően is. A közbülső elemek kisebb felületet adva szakaszos festésre adnak lehetőséget, és ez a következő elterjedt festési formákban jelent meg: ötös osztás, hetes osztás, csíkozás kilencestől tizenhármáig. A színek nem csak öncélú esztétikum, hanem hivatottak a ló figyelmét felkelteni és fontos segítséget nyújtanak a lovasoknak a pálya megjegyzésében. A pálya vonalvezetése kanyarokkal tüzdelt és bizony komoly feladatot jelent az akadálysorrend megjegyzése, tájékozódás a pályán. Hasonló jellegű színű akadályoknál bizony könnyebb a pályatévesztés. Az egyes akadályelemek egy akadályon belül jó, ha formai és színbeli összhangban vannak, így elősegítendő a korrekt pálya végig lovaságát. A palánkok, a rácsok jóval nagyobb felületükkel nagyobb lehetőséget is nyújtanak a díszítésre, színezésre.

Ami az akadályok anyagát illeti, eleinte természetes a lovak számára az eredeti környezetükben megszokott anyagokból építették az akadályokat, hántolatlan vastag fa rudakból, palánkkerítésekből úgy, hogy minél kisebb mértékben irritálja a lovat és minél szívesebben ugorja meg az akadályt. A színes akadályok megjelenésével, amelyek eleinte fa fűrészáruból készültek a 90-es évek másik felében, megjelentek az alumíniumrámás oszlopok, kitörők és természetesen a műanyagból készítették is. A rudak, palánkok zöme fából készül, bár készítenek műanyagból is. Itt azonban nagy hangsúlyt kell helyezni a rúd (palánk) tömegére.

A külső elemek a kitörők lettek a díjugrató sport legfeltűnőbb és egyben már-már művészi megnyilvánulást lehetővé tevő elemei. Az egyszerű oszlopokból kifejlődött kitörők variabilitása szárnyalásra serkentette a pályatervezőket, akik egy-egy nagy verseny alkalmával építészeti műremekeket produkálnak.

A nagy mérföldkő az ilyen irányú változásokban a Söuli olimpia volt. Igaz az 1972-es Müncheni olimpián már volt „bajor” akadály, ami világoskék-fehér kockás, a bajor zászló mintáját utánzó volt, de a Söuli olimpiai díjugrató pálya, amelyet Olaf Petersen pályaépítő és csapata nagy titokban tartott felkészülés mellett produkált, igazi forradalomként hatott lásd **KÉP 16,17,18,19**. A pálya elemei megjelenítették Korea (Dél Korea) kultúrtörténeti motívumait. Ez egész más dimenziót hozott a díjugró sportágnak. Ráadásul a díjugratást Seoulban azzal a megkülönböztetett figyelemmel tüntette ki a rendezőség, hogy döntőjét az olimpiai központi stadionban rendezték az olimpia záróversenyszámaként, amire azóta sem volt példa.



Kép 16,17,18 Az olimpiai akadályok Seoul 1988 (<http://olaf-petersen.com/olympic-games-seoul-1988/>)



Kép 19 Az olimpiai triplebar Seoul 1988 (<http://olaf-petersen.com/olympic-games-seoul-1988/>)

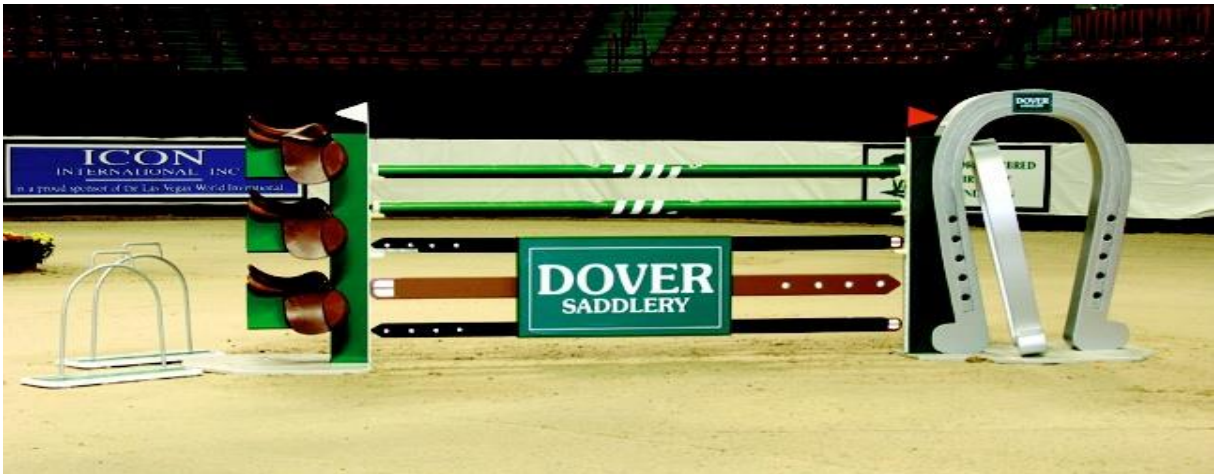
A falkavadászattól örökölt merészséget, eleganciát, nagyvonalúságot és kollegiális, egymást tisztelő magatartást kiegészítette az általános kultúra beférkőzése. A hely szellemének, a versenyszínhelynek tradicionális értékeit felmutató akadálypálya építészet. Természetesen a helyi kultúra népszerűsítése és különböző allegóriák megjelenítése mellett legalább ilyen „vehemenciával” terjedt a szponzorok népszerűsítése is a reklám kitörők által, és a kettő nagyon is jól megfér egymás mellett, és sikeresen, izléselesen kombinálható lásd **Kép 20,21,22,23**.



Kép 20 Pekingi olimpia2008 (<http://olaf-petersen.com/>)



Kép 21 Las Vegas World invitation 2005 (<http://olaf-petersen.com/>)



Kép 22 Olaf Petersen design (<http://olaf-petersen.com/>)



Kép 23 Olaf Petersen design (<http://olaf-petersen.com/>)

A nem mindennapi színes akadálypályák díszlete nagymértékben növelte a ló – lovas párosok önmagában is impozáns és izgalmas versenyének a látványértékét. Az akadályok esztétikai fejlődésével értelemszerűen hasonló átalakuláson mentek át a pályákra díszítő dekorációs elemek is.

3.2.3 Kanalak, a támasztékok

Az akadályok az eddig taglaltakon kívül nem kevésbé fontos része a támasztékok, kanalak, úgy ahogy a rudak és palánkok tömege, alakja döntően befolyásolja az akadály leveréséhez szükséges erőt, úgy a kanál alakja, szerkezete, anyaga szintén fontos tényező abban, hogy az egyes versenyeken a feltételek hasonlóak legyenek, úgy az akadályok stabilitása, mint a biztonság szempontjából. Az az igény, hogy az akadályok helyrajzi és magassági szempontból is variálhatók legyenek, azt a megoldást hozta, ami az oszlopokra – kitörőkre rögzített eleinte fa, nemsokára rá fém – zömével vas-szerkezetű támasztékokat. Az oszlopokhoz (kitörőkhöz) való rögzítés módja sok különböző módon volt megoldva, de a lényeg, ami ezeket a megoldásokat inspirálta a következőkben foglalható össze: - egyszerű szerkezet, maximum 5 cm-ként való állítási lehetőség – kellő stabilitás, tehát az akadály csak kellő erejű érintésénél destruálódjon.

A legegyszerűbb és általánosságban elterjedt a luksoros oszlop volt, melynek oldalába fűrt lyukakba lehetett bele tenni az alátámasztó kanalat. Ennek a hátránya az volt, hogy a lyukak használat által kikoptak, a kanál kezdett kipotyogni belőlük, így a két oszlopot illetve kitörőt szükséges volt egymásnak tolni úgymond beszorítani közéjük a rudat, ami alapjában megnövelte az akadály-leverési erőt, amelynek stabil értéke alapkövetelmény. Hogy ezt a hiányosságot kikerüljék a támasztékokat úgy alakították át, hogy a rögzítésük az oszlopot átölelve önsúlyukkal történjen. Így a támaszték az oszlophoz viszonyítva stabillá válik, viszont a kitörőknél nem alkalmazható igazán mert szerkezeténél fogva nem alakítható ki a luksor a kitörő külső oldalán. Az oszlopnál is körülményes a támasztékok cseréje, egyes akadályok közötti áthelyezése, ami versenyeknél nem olyan gond, de alapozó edzőmunkánál, pláne ha az akadályok korlátozott mennyiségben állnak rendelkezésre, nem előnyös.

Ezeknek a problémáknak a megoldására jelentek meg 1990 körül az támaszték rendszerek. Lényegük, hogy a kanalat egy acélsínbe mart kulcslukalakú nyílássorba akasztják - rögzítik és ez a sín van hozzácsavarozva az oszlopok (kitörők) oldalához lásd **KÉP 24**.



Kép 24 Támasztékrendszer (Dunakiliti, saját fotó)

A sínben kialakított kulcsluk alakú nyílások öt centiméterenkénti távolságukkal kitűnően megfelelnek a követelményeknek, egy mozdulattal be és kiakaszthatók, két kis csappal vannak rögzítve a sín által az oszlophoz (kitörőhöz).

A szerkezet előnye az is, hogy régi rendszerű kitörőre, oszlopokra utólag is egyszerűen felszerelhető. A támasztékok szabadon alakíthatóak az akadály-leverési erő beállítása érdekében. Az akadály rudak alakja és tömege mellett legalább olyan nagy befolyással van a kibillentő erő mértékére a támaszték csatlakozás alakja és mérete is. Minél nagyobb a támaszték ívének a hajlítási sugara, annál kisebb erő szükséges a behelyezett akadályrúd, palánk stb. kibillentéséhez. A különböző alakja és a mélysége is szabályozza az akadály stabilitását.

A támaszték rendszerénél is megjelent az élet többi területén is megjelenő kiváltás az acélnak műanyagra. A műanyag előnyei az olcsóság, korróziómentesség és sokkal könnyebbek is, mint az acélból gyártottak.

A támaszték rendszerek megjelenése után 1993-5 körül Németországban kezdtek foglalkozni a biztonsági támasztékokkal. Elsősorban azokat az esetleges baleseteket szerették volna megelőzni amikor a ló lába olyan szögben támaszkodik – ütődik neki az akadály rúdnak (palánknak, rácsnak), hogy az nem képes a támaszték kelyhéből kibilleni, hanem azt függőleges vagy függőlegeshez közelítő irányban lefelé nyomja. Ekkor két lehetőség áll fenn. Vagy a lovas és a ló (általában a lovas hibájából) egyensúlyt veszítve felbukfencezik és ilyenkor reális a veszély, hogy a ló maga alá temetheti a lovasát, vagy eltörik az akadályelem és az éles – hegyes

törött akadályelem veszélyezteti a páros biztonságát. Ennek a problémának a megoldására lett kifejlesztve a biztonsági kanál . Lényege hogy a támaszték egy úgynevezett gombos kioldó közbeiktatásával van felfüggesztve a kitörőn levő lyukas sínhez. Ez az egyszerű szerkezet más sportban használatos biztonsági berendezéseknél bevált és máig alkalmazzák (sí kötések, szőr-fösök trapéz kioldója stb.) és amelynek kioldási erejét a támasztó rúgó megfeszítése szabályozza.

A tömeg, amelyre gyárilag javasolt beállítani a biztonsági alátámasztókat, 135 kg (Bödicker 2006 47. oldal), amely töredéke a valódi reális terhelésnek, és így biztos a kioldás.

A műanyag támasztékok sokkal egyszerűbben alakíthatóak, így megjelentek a variálható támasztékok lásd **KÉP 25,26**, amelyeknek az egyik oldala sík a másik henger alakú vagy mind a kettő henger alakú, csak különböző méretűek, mélységűek, és így alítható a leverési erő nagysága.



KÉP 25,26 Plasztik támaszték, variabilis, ívvel felfele 25mm mélység 160mm átmérő, fordítva sík támasztó felület, (saját fotó)

3.2.4 Rácsok, palánkok, rudak

A rácsok, palánkok, rudak a mai felfogás szerint a legbiztosabb alakot és színt, fazont tudnak öltetni, és még az akadály magasságának sem kell egész szélességében egyformának lennie, lehet hullámos vagy ívelt. Sőt, az akadály alaprajzi alakzata nem szükséges, hogy síkban

legyen, lehet ívben vagy több ívben hullámosan. Ezzel is nehezítve a pontos „odalovaglást” az ideális elugrási pont megtalálását verseny közben.

3.2.5 Akadályok: meredek, oxer, triplebar

Az említett akadályelemek segítségével három féle akadály állítható fel, melynek az elugrási és földet érési pontja azonos magasságnál is különböző. Meredek akadálynak nevezzük a két kitörő vagy oszlop közé támasztékokra helyezett akadályrudak, palánkok, rácsok, ez magasugratásra szolgál lásd **KÉP 16,17,20,22**. Az oxer, két hasonló magasságú meredekből álló akadály melyek egymás mögé helyezve magas és egyben távolugásra is való akadály lásd **KÉP 21**. A triplebar három egymás mögé helyezett meredek melyek a haladás irányában fokozatosan emelkednek mintegy kopírozva az ugrás ívét. Mind a három akadályfajtának más az ideális elugrási és földetérési pontja. Ezért ezeknek az akadályoknak a váltogatása, pályábaállítása (meredek, oxer, triplebar) a mai díjugratásban különös jelentőséggel bír.

3.2.6 Speciális akadályok

Azokat az akadályokat soroljuk ide, melyek az akadálypályán nem gyakoriak, egy vagy kettő van belőlük a pályán, bár eredetüket nézve az „őskorból” származnak.

A kőfal lásd **KÉP 18**, amely nagy határozottságot és biztonságérzetet igényel úgy a lovastól, mint lótól még a falkavadászatokra emlékeztet, igaz ma már kulisszaszerű ládákban van össze rakva a biztonság miatt.

A vizes tálca a kisebb vizes akadály, nem szélesebb 2 m-nél és általában kombinálják magassági és kombinált (magassági távolsági) akadállyal is. Régebben betonpályába épített volt, ma vannak gumiból, műanyagból készültek, alapjába véve téglalap alaprajzú, de itt sincs szabályozva a pályaépítő fantázia. A vízmélység viszont biztonsági okokból nem haladhatja meg a 15-20 cm-t. Az új tálcák 6-10 cm víz befogadására alkalmasak.

A vizesárok régtől használatos akadály. Van pályába épített fix vagy hordozható gumi vagy plasztikus akadály. Szélessége versenysztyályoktól függően 3,8 m-ig terjed. Ami a vizesárok és vizes tálca akadályoknál az utóbbi idők fejlődésének a „gyümölcse”, a hibák objektív megítélésének elősegítése. Eredetileg nedves homok, később elasztikus, nyomot hagyó csíkok, melyek a vízi akadály szélére helyezve, segítik egyértelműen meg állapítani az esetleges hibát,

hiszen a vizes ároknál a vízbelépésen kívül az is hibának számít, ha a ló patája vagy patkója nyomot hagy a vizet határoló gyurmán.

3.2.7 Kombinációk, ugrássorok

Az egyes akadályok sorba rakásával, kombinációjával keletkezett akadály akadálysorok szervezetei az akadály pályáknak. Ezek kettes vagy hármas kombinációk és általában egy, kettő vagy három köztes vágtaugrásra vannak egymástól. Az összes akadályfajta kombinálható. A tiplebar ha része a kombinációnak, akkor mindig az első. A kombináció egy akadálynak számít, egy számmal van megjelölve, az egyes komponens akadályok pedig betűvel (A,B,C)

3.2.8 Akadályparkok

Megint csak Bodicher – Deeg – Strübel-re hivatkozva veszem át azt a jegyzéket, amely egy nemzetközi szintű díjugrató versenyhez szükséges akadálypark, lásd **TAB 3**, felépítéséhez szükséges:

TAB 3 (Bödicker 2006, 41. oldal)

Versenypálya számára		A gyakorló pálya számára
16 pár kitörő	80-100b akadályrúd	3 pár kitörő vagy oszlop
20db oszlop	8db palánk	10db akadályrúd
120 támaszték	2db 40 cm akadályrác	12db támaszték
24db biztonsági támaszték	2db 70 cm akadályrác	4db biztonsági támaszték
1db kőfal	1db szúkrác	
1db vizes tálca	4db térkitöltő elem	
1db vizesárok+ gyurmácsík	30-30db piros-fehér zászló	
6db start-céltábla	1 szám sor	
10db zársorompó	1db időmérő berendezés	

Ebből a jegyzékből kitűnik, hogy egy aránylag magas színvonalú verseny megrendezéséhez nem, szükséges különösen nagy materiális rákészség és ráadásul a piacon már minden elfogadható áron elérhető. Így sokkal könnyebb egy akadálypályát megtervezni és megépíteni, mint a múltban.

Az akadályok része még a számsor, a zászlók, melyek tájolják az ugrást és a start illetve céltáblák.

3.3 Műszaki háttéreszközök

Az elektrotechnika és az elektronika fejlődéséről a 20. Század második felében nem szükséges sok szót ejteni, inkább a létrejött és elérhetővé vált segédeszközök hatását próbálom ebben a részben megvitatni, analizálni.

3.3.1 Elektronikus időmérés

Az első infrasarkanos illetve laseres időmérők objektivizálták a párosok teljesítményének mérését és kiküszöbölték az esetleges tévedéseket, visszaéléseket. Ezek mostanság már természetes és nélkülözhetetlen tartozékává váltak minden versenynek, még a provinciális versenyeknek is.

3.3.2 TV, video, kivetítők, internet, médiahatás

Az igazi változást, ami nem annyira a díjugratást, mint olyat befolyásolta, hanem inkább a nézők számára nyújtott élvezetet fokozta, a kijelzők, melyek állandó percre kész információt tudnak nyújtani a verseny állásáról a néző számára, a több kamerás közvetítések és a kivetítők, melyek visszaismétlik és egyben közelebb is hozzák a nézők számára történeteket. Ez azért fontos és említésre méltó, mert a díjugratást a néző számára főleg a 10-15 ugrás megtekintése jelenti, azoknak aprólékos megfigyelése. Az az, ami az izgalmat, a feszültséget idézi elő benne és vonzóvá teszi számára a versenyeket. Egy nézőpontból majdnem kizárt, hogy folyamatosan, maradéktalanul és ráadásul még a legalkalmasabb szögből tudja végigszurkolni a „produkciót”.

Kivetítők a visszajátzások a verseny állásáról való információk áttekinthetőbbé figyelemreméltóbbá és ezáltal érdekesebbé változtatta a díjugratást.

Azoknál a sportágaknál ahol paralel versenyforma van a célegyenes a legérdekesebb, míg a díjugratás a műkorcsolyához hasonlóan minden versenyző egy külön-külön egy produkció, amelynek minden részlete érdekes és leköt. A fentemlített műszaki eszközök a díjugratás fejlődése kapcsán éppen azért megemlítésre érdemesek, mert lényegesen nagyobb mértékben járultak hozzá e sportág népszerűségének a növekedéséhez, mint a többi, más jellegű sportágnál. A népszerűség növekedés pedig fejlődést stimuláló.

További fontos tényező és a sportág fejlődését erősen befolyásolja az informatika, a számítógépes verseny és versenyző regisztráció és rangsor, amely komoly motivációt tud nyújtani a versenyző számára a publicitása által.

Erre nagyon pozitív példa a Magyar lovas szövetség díjugrató szakágának a weblapja, melyen teljes naprakész információkkal szolgál versenyzőről, lovasról, lóról, eredményről. Ez a fejlesztés egész biztos hozzájárult, hogy a jelenlegi helyezetti rangsor lovasoknál 1000 felett, lovaknál 1800 körül van (<http://www.dijugratas.hu>). Ez pár évre visszanezve töredéke volt a mainak.

További népszerűsítési elem, ami az ismeretlenségből az emberek tudatába irányítja a díjugratást a televízió közvetítések és az interneten elérhető felvételek. Sőt a jelentősebb magyarországi versenyek is nézhetők már élő közvetítésben a neten. Ez azért nagyobb jelentőségű az általános hatásánál ezeknek a modernkori fenoméneknek, mert az „úri” sportnak megpecsételt díjugratás egyszerre mindenki számára megtekinthetővé, elérhetővé válik, és így egyre többen fedezik fel benne azt a varázslatos élményt, amelyet az ember – ló páros bravúros teljesítménye tud szerezni.

3.4 Sportszervezés, sportszervezetek

3.4.1 FEI a Nemzetközi Lovas Szövetség

Az előbbieken említett FEI (Fédération Equestre Internationale) 1921-es megalakulása óta az egyes nemzeti klubok és ezek szövetségei sorra csatlakoztak ehhez a kezdeményezéshez és ezen a platformon meglehetősen kezdeni többek között a díjugratás alapszabályainak lefektetését. Ez az évenként megújuló és aktualizált FEI díjugrató szabályzat, amely ajánlott és kötelező szabályok közé igyekszik terelni az egyes nemzeti szokásokkal rendelkező tagszervezeteit.

Itt van az az óriási sokrétűség, amelyet a díjugratás nyújt, és amelyet a FEI teljes mértékben akceptál, sőt támogat. Bizonyos általa rendezett versenyek standardizálása elengedhetetlen, hogy az esélyegyenlőség elve megmaradjon, de teljes mértékben utat enged és szívesen felvállalja a szabályegyesítés feladatát olyan lokális jellegű versenyformáknál is, amelyek csak bizonyos környezetben, országokban használatosak. Ez szintén gyarapítja a díjugratás népszerűségét, sokrétűségét, hisz a FEI által regisztrált és szabályozott versenyformák száma tizenöt

fölött van. Így biztosítja azt, hogy nemzeti jellegű versenyszámokban is lehet nemzetközi versenyeket rendezni, és a lokálisan népszerű versenyformák terjedését is elősegíti. Ez a nyitottság bizony nagy kincsnek számít, ha a többi „nagy klasszikus” sportágak szigorú nemzetközi standardjával hasonlítjuk össze.

3.4.2 Magyar Lovas Szövetség

Magyarországon terjedő népszerűségét az is alátámasztja, hogy jelenleg 493 egyesület tagja a Magyar Lovas Szövetség díjugrató szakágának. A szakágon belül 2013-ban 180 verseny került megrendezésre, ami magában is komoly eredménynek számít a sportág szervezettségét értékelve és egyértelműen bizonyítja a sportág fejlődését.

3.5 Az akadálypályaépítés fejlődése és filozófiája

Az eddigi pontokban felsorolt fejlődési pályák befolyásolták a díjugratást, mint olyat, de tulajdonképpen csak közvetve volt hatásuk e szép és nemes tevékenységre. Bár ezeknek a dolgoknak is irányító szerepe volt és van a díjugratás fejlődésében, az igazi fejlődést, időbeli változást a pályaépítés változása, fejlődése jelentette. Ez az alfája és omegája a „végterméknek” az igazi izgalmas, dinamikus és tetszetős lovasprodukciónak. A megadott feladatok megoldása lovasok, lovak számára a kiszámítható szabályokon bévül a kiszámíthatatlan meglepetések.

A falkavadászat lényegében hosszú egyenes, toronyiránti vágta az útban levő akadályok leküzdésével és az ebből a tevékenységből kifejlődött zárttérbeli sportág, egyszerű vonalvezetés mellett egyes műakadályok átugrásával alakult ki.

A fejlődés abban rejlett, hogy megtartva az elugrás minél ideálisabb feltételeit kellő távolságból egyenes rálovaglással, de egyre magasabb akadályok hibátlan leküzdésére fókuszált. Ez egy olyan út, amely (komolyabb átgondolás után) véget ér és kiderül, hogy zsákutca. De míg ez a fejlődési vonal elérte az ésszerű (vagy már azon is túli) végkifejletét, az akadályok lassan egyre emelkedtek. Díjugrató lovaknak egyre nagyobb növésű paripákat választottak, tenyésztettek és ennek az eredményeként a határteljesítmény környékén sérülések, balesetek sorát szenvedték el a versenyzők, lovasok és lovak egyaránt. A nyers erő, a kizárólagos ugróképesség dominált. Ebben a kimagasló eredményeket a régi katonai ló tenyészetekből átszakosodott né-

met sporttenyészetek értek el. A lomha oldenburgi, hannoveri, holsteini lovakból, a háború végén kelet Poroszországból átmentett trackheneni lovakkal feljavítva, kiváló „magasugró bajnokokat” képeztek, tenyésztettek.

E német, de még inkább Európai dominanciát megtörendő következett el az az esemény, amelynél az érdek, az alkalom, a szakértelem a befolyás és nem utolsó sorban a belső meggyőződés és az újtáshoz szükséges merészség találkozott.

3.5.1 A Los Angeles-i változás

Az Egyesült Amerikai Államok béli Los Angeles által rendezett 1984-es Olimpián a díjugratás egyik napról a másikra, egyik versenyről a másikra megváltozik, alapfilozófiát vált. Megtalálja a kiutat a zsákutcából. Ennek főszereplője és végrehajtója a magyar lovas kultúra és lovassport neveltje Némethy Bertalan.

Némethy, akinek rövid életrajza azért illik ebbe a dolgozatba, mert az voltaképpen a díjugratás történelmi fejlődését híven tükrözi és bizonyítja azt a tényt, hogy az 1984-es díjugratás béli filozófia váltás bölcsője Magyarország, a magyar lovaskultúra.

3.5.2 NÉMETHY BERTALAN életrajz



KÉP 27,28 Némethy Bertalan

(<http://www.eventing.hu> <http://www.showjumpingnostalgia.com>)

A katonai pályát választva elvégezte a Ludovica Académiát, 1932-ben a Nádasdy Ferenc 3. huszárezredhez került. A huszároknál végzett lovas tanfolyamokat kitűnő eredménnyel végezte el, és így került a híres Örkénytáborba a Magyar Királyi Lovaglós és Hajtó Tanárképző Iskolába. Katonai lovas tanári képzés mellett Örkényben készült ebben az időben a díjugrató, military és díjlovaglós olimpiai csoport is, Malanotti Lajos (híres díjugratós lovas, számos USA-beli sikerekkel a II. világháború után) parancsnoksága alatt.

Számos magyar magasan képzett lovas, akik magasszintű elméleti tudással is rendelkeztek, óriási fejlődési potenciált képeztek a lovassportok tanításában, fejlesztésében és gyakorlásában egyaránt. Nem véletlen, hogy az egyetlen magyar olimpiai érmet díjugratásban ebből a "keltetőből" született Platthy József jóvoltából (1936 bronz) lásd **KÉP 29**.



KÉP 29 Platthy József (1900—1990 (<http://www.somogyifoto.gportal.hu/gindex.php?pg=31798538>))

Némethy itt háború alatt tagja a Magyar díjugratós válogatottnak, aztán 1944-ben átvezényelték Potsdam-Kramnitzba továbbképzésre. Itt működött Otto Lörke kiképzős lovas, aki a német császár belovagolója és számos csúcs díjlós kiképzője volt. A háború után Dániába majd 1951-ben az Amerikai Egyesült Államokba került. A legendás, máig is sokat idézett, és a világ egyik legjobb lovasának tartott Wiliam Steinkraus javaslatára 1955-ben Némethy Bertalant bízták meg az USA díjugratós válogotottjának vezetésével. Óriási érzékkel, ügyességgel oktatta a „látványos simulékony stílust”. Az ő érdeme hogy a tengerentúli díjugratásban a vad vágta és kieroszakolt ugrások stílusát leváltotta a hazuról, Magyarországról hozott idomítás, intelligens lovaglás.

Röviden az eredmények: ezüstérem Róma 1960, München 1972, Pánamerikai játékokon 4 győzelem, 71 világkupa győzelem. Tehát a „magyar lovas iskolából” továbbfejlesztett metódusának hatékonysága bebizonyosodott. 1980-ban visszavonul, de az 1982-es világbajnokságra ő készíti még fel a csapatot . (<http://www.wikipedia.org/wiki/N/%C3%A9nemethybertalan>)

1984-ben, mint az Egyesült Államok díjugrató közösségének doyenje megbízást kap az olimpiai pályák építésére. És ez válik azzá a mérnökövé, amelyik a vad, szertelen és kockázatos falkavadászati gróf Sándor Móri örökséget, kifinomult, idomítottságot, intellektuális öszpontosítást és maximális önkéntes ló-lovas együttműködését megkívánó tetszetős parádévá változtatja.

Némethy Bertalan érdeme, sőt állíthatnánk azt is, hogy az 1930-as 40-es években Örkénytábor lovassági és intellektuális potenciáljának Némethy Bertalan által közvetített érdeme az, hogy ma minden rendes helyen ahol díjugratást oktatnak, díjlovaglással kezdik és a lovas aktív szerepet vállal a kiképzésben, hogy a lovat idomítani kell a korrekt és gyors kanyarodás érdekében, hogy a versenyeket „többet ésszel, mint erővel” lehet sokszor megnyerni.

Mint pályaeépítő a hazai pályán már a csapat felkészítésénél a lovak képzésénél igyekeztek a rugalmasságra, fürgeségre, hajlékonyságra koncentrálni az ugrástechnika mellett. Nyilvánvalóvá vált, hogy a fentiekben emlegetett, a díjugratás fejlődését jellemző zsákutcából egyszer ki kellett jutni. Kitűnő érzékkel és taktikával ezt az 1984-es olimpiai játékokra időzítve soha nem látott eredményt ért el az USA válogatott csapatával, egyéni arany és ezüstérmet, csapatban aranyérmet.

A pályatervezésnél a haladási vonal kanyarulataival, ugrásváltásokkal, rövidítési lehetőségekkel egész más követelményeket állított a párosok elé, mint amire eddig meg voltak szokva. Ezt a változtatást az egész díjugrató társadalom kénytelen volt elfogadni, mert érdekesebb, jobb, sokoldalúbb és sokkal látványosabb versenyeket lehetett ez által rendezni.

A díjugratás 1984-es stílusbeli forradalma után 1988-ban a következő, Seouli olimpián megtörtént a formai forradalom egy másik nagy személyiség Olaf Petersen jóvoltából (lásd 3.2 Akadályok).

Ezek után látványos változások után a díjugrató sport modern emancipált „társa” lett a többi sportágnak, és leporolván magáról a régi idők pókhálóját, egy tartósan perspektivikus és evolutív pályán halad a mai napig.

3.5.3 A pályaépítés tendenciái

Az 1984 és 1988-as olimpiák után már megújult formában és megújult filozófiával folytatódik a díjugró sport fejlődése. Meg kell állapítanunk, hogy a pálya technikai követelményei fejlődése mellett nem alábecsülendő feladatot ró a versenyző lovak számára a sok tarka, sokszor figuratív és bizarr kinézésű akadály. Minden lovas ismeri a lónak azt a viselkedését, amikor akár a megszokott lovardában egy eldobott papír vagy otthagyt nagyobb tárgy pánikszerű félelmet idéz elő és kisebb nagyobb időre irányíthatatlanná válik. Ezért a színes, díszes akadályok kihívást jelentenek a belovaglók, kiképzők számára, hogy ezekre a megpróbáltatásokra a tanítványokat kellő képen felkészítsék. Ez nem egyszerű feladat, hisz ötcsillagos versenyeken is látni ellenszegülő lovakat, amelyek a környezetüktől riadtak meg, és menekülő állatként nem az akadállyal való megbirkózást, hanem a menekülést választják. Ez ugyanúgy vonatkozik a kőfal, vizesárok imitációkra és a pálya architektúrája a mai követelmények mellett megkívánja a lovak nemcsak fizikai, de szellemi felkészültségét is.

A modern pályaépítés többek között a következő alapokra épül, amelyek variációja könnyíti vagy nehezíti a pálya abszolválását. Elsősorban minden akadályfajtának más az ideális elugrási és földet érési pontja. Továbbá a vágtaugrások hossza szintén nem konstans, ló függő és iramfüggő. Ebből kiindulva a pályaépítők feladata olyan távolságokra elhelyezni az egyes akadályokat, hogy a párosok az adottságaiktól függően az ideális iramban haladjanak a két akadály között. A földet érési távolság adva van az akadály fajtájával és magasságával, az elugrási távolság a következő akadálnál úgyszintén, tehát amivel a pályaépítők feladatot tudnak adni a versenyzőknek az a földet érési pont és a következő elugrási pont közötti távolság, és a pálya alakja vonalvezetése. Ennek a távolságnak vágtaugrásokra való felosztása a versenyző feladata. Ha a páros átlag vágtaugrása 3,5 m és a földet érési pont és a következő elugrási pont közötti távolság mondjuk 15,7 m ez azt jelenti, hogy 4 nyújtott, vagy 5 rövidített vágtaugrással tudja a pályaszakaszt korrekten meglovagolni. Ez akkor érvényes, ha a pálya a két akadály között egyenes vonalvezetésű. Ha íves, akkor az akadály szélessége keretén belül a külső vagy belső íven való lovaglás hosszabb illetve rövidebb pályán lovagolva lehet az ideális elugrási pontra való rálovaglást megoldani.

Még markánsabb ez az ugrássoroknál, összetett ugrásoknál ahol az egyes akadályok egy-két vágtaugrásra vannak egymástól. Ott az egyetlen megoldás a köztes vágtaugrások méretének „beállítás” és ennél nélkülözhetetlen a ló rátermetsége, idomítottsága, tornázottsága.

A régi lovaglási stílusnál az akadályt elvből merőlegesen kellett megközelíteni és megugrani. A fejlődés és a lovak képzése valamint a legrövidebb idő elérése a díjugratás számára meghozta azt a lehetőséget, hogy az akadályt merőlegesen kívül, egy merőlegestől éles szögben eltérve is ugratják és így le lehet rövidíteni azt a pályát, amelyik az akadályra való rávezetésre szükséges ugyanúgy ívben is rá lehet vezetni a lovat az akadályra bal vagy jobb kézről is. Ezek a technikák az elugrási pont korrekciójára is használhatók. Viszont bennük rejlik az a veszély, hogy a ló nem vállalja az ugrást és a nyílt szög irányában elkerüli az akadályt. Az ilyen kockázatot akkor érdemes vállalni, amikor időre megy a verseny és a páros kellően fel van készítve erre a fajta ugrásmódra. Az íven való ugratás hasonló előnyökhöz juttatja a versenyzőket és ez mind gazdagítja lovaglási technikákat, ráadásul sok döntéshozatalra kényszeríti őket ami komoly taktikai feladat elé állítja a versenyzőket.

A pályaeépítők ezeket a lehetőségeket beleépítik – kombinálják a pályán, érdekes versenyt tudnak kiprovokálni, ahol a legjobb idő nemcsak a haladási sebesség által érhető el, de az ideális vonalvezetés általi pályarövidítésekkel is.

A pályaeépítő feladata olyan pályát építeni, amely nem egyszerű, de a teljesítése mégsem ró mértéktelenül nagy terhet a versenyző párosokra. A pályaeépítőnek hasonló a feladata a pálya nehézségi fokának tervezésével, mint a díszítésével az akadályoknak. Tehát a verseny a közönségért van és a közönség a versenyzőkért. Mert mit jelentene a győzelem a versenyzőnek, ha a tiszteletkört a jobb kézen közönség nélkül kellene körbevágatnia? Tehát a modern felfogás szerint a pályáknak, változatosnak, dinamikusnak, ütemesnek és a versenyzők képességeihez mértnek kell lennie.

Ez a felfogás is ilyen megfogalmazásban az utóbbi 30 év változásainak az eredménye. A díjugratás jellege, hogy minden verseny egyedi, az elemek hasonlóak, de a hely szelleme az egyedi pálya mindig más feladatot ró a versenyzőkre. Az atlétika, az úszás és hasonló sportok minden versenyen ugyanazt a feladatot teljesítik (minél jobban), a díjugratásnál a feladattal először a pályabejárásnál találkozik a versenyző egyike, a lovas. A másik, a ló, csak verseny közben találkozik először a megoldandó feladattal. Ezért a változatosság alatt az értendő, hogy

minden pályatervnél igyekezni kell valami kis újításra. A pályaeépítő ne kopírozzon le egy régi pályát vagy még rosszabb eset, ha két régiből egy újat „kreál”.

A „dinamikus” alatt az értendő, hogy a nehezen megoldható szakaszokat, amelyek az igazi nagy feladatok, váltsák szabadabb, lazító szakaszok, ahol lovas és ló rendeződhet és felkészülhet a következő feladatra. Így a szemlélő szép, egyenletes lovaglást észlel és a rendezések, rövidítések összefolynak egy szép, folyamatos, tetszetős pályalovaglásba.

Ha az ütemességet kívánatosnak tartjuk, az épített pálya lovaglásánál, akkor szükséges olyan akadályközi távolságokon és olyan íveken vezetni a pályát, hogy az ütem mindig visszaállhasson egy-egy feladat elvégzése után. Ez fontos még akkor is, ha a páros feladata a galoppugrások hosszával és nem frekvenciájával rövidíteni illetve nyújtani a vágatát.

Az egyik legnehezebb feladat a versenyzők képességének megítélése és a pálya „hozzászabása”. Ez főleg kisebb versenyeknél érdekes mert a világklasszis lovasok, lovak teljesítménye nyilvánvaló és jól felmérhető. De mondjuk egy nemzetek tornája junior versenyen nagyon nehéz felmérni a mezőny színvonalát. Úgy gondolom a verseny élvezhetősége szempontjából az a jó pálya, ha hibátlan pályát nem lovagol több mint egy harmada a mezőnynek, de nem kevesebb, mint egy negyede – ötöde. Ez egy érdekes és izgalmas összevetést tud produkálni és az egyes versenyző párosok színvonala hasonlóbbnak tűnik. Másrészt a középmezőny ez által aktív stimulációt kap a jó helytállásra.

Összegezve a pályaeépítés a történelem folyamán az elszigetelt, magas, nehéz akadályok filozófiájától átment egy olyan filozófiába ahol egyre nagyobb szerep jut az akadályok közötti pályarészek korrekt meglovaglására. Ez lényegesen nagyobb terhet, átgondolást ró a pályatervezőkre, építőkre. Ennek könnyítésére a pályatervezés egyre élethűbb és tökéletesebb pályatervezési számítógépes programok által történik. Ezek lényegesen leegyszerűsítik a tervezést és esetleges variációk átgondolását is. A számítógépes tervezés úgy az egyes akadályok mint az egész pálya vizualizációjánál, de a pálya teljesíthetőségének „kipróbálása” animációs programok által lényegesen lerövidíti a Parcourchef-eknek az előkészületi munkáját és sokkal reálisabban lehet előre megítélni a tervezett pálya alkalmasságát az adott versenyre.

A pályaépítés a legmeghatározóbb része a díjugratásnak és hordozója a sportágban való újításoknak. Feladata, hogy az általa megtervezett pálya lovaglása biztonságos, tetszetős és élvezetes legyen úgy a nézőknek, mint a lovasoknak és nem utolsó sorban a lovak számára is. Ezt követi az összes többi tartozéka, beleértve a lovasok és a lovak edzése és képzése is.

4. A díjugró lovak fejlődése

4.1 Díjugrató ló eredete

A fentiekben szó volt arról, hogy a katonai (vagy harci) ló egyben sport lóként is szolgált. Ez éppen azért van így, mert a sportlovaglás nyilvánvalóan katonai lovas gyakorlatokból fejlődött tovább kedvtelési tevékenységgé. Megint csak a falkavadászathoz és a lóversenyezéshez Angliába kell visszamenni azért, mert a régebben tenyésztett lovak Anglián kívül nem voltak olyan következetesen nemesítve és célzatosan szelektálva-válogatva, mint ahogy azt az angol telivéreknél a General Stud Book (angol telivér törzskönyv) tanúsítja.

4.2 A félvérek

Ez által a világ lóállományának az úgymond gyorsaságot őrző génbázisává vált az angol telivérfajta. Ezt felfedezve az egész világban kezdték tenyészteni, mely alól nem kivétel Magyarország sem, és 1816-tól, amikor az első telivéreket behozták 60 évre rá megszületett a világraszóló sikertörténet, Kincsem. A telivérek egy az egyben nem feleltek meg a katonai célokra, mivel nehezebben voltak kezelhetőek, így a katonai célú lovak tenyésztésére keresztezték őket más fajtákkal és ebből jöttek létre azok a félvérek, amelyeknek utódai a mai díjugrató lovak. Az összes nemzeti félvérfajta (holland, belga, osztrák stb.) de a tradicionális tenyészetek, mint a Westfália-i, Holstein-i, Hanover-i vagy Oldenburg-i fajták egyedei is 20-45%-os angol telivér aránnyal rendelkeznek. Ezek a tenyészetek mára már nagyrészt elvesztették a fajtajellegüket és teljesen teljesítmény orientáltá váltak. Ha egy félvérfajtában kimagaslóan jó teljesítményű és jó öröklési adottságokkal rendelkező mén bukkan fel, azt bevonják a többi tenyészetbe, és elismerik fedező ménnek.

Magyarországon az első és a második világháború következtében megtizedelődött a lóállomány, hadizsákmányként hurcolták el a világszínvonalú tenyészállatok többségét. Ez annak is tudható be, hogy a 20. század első felében még a idegen hadseregek tisztjei státuszukból

kifolyólag gyakorló lovasok voltak, így nagyon jól feltudták mérni azt az óriási értéket, amelyet a magyar lóállomány képezett.

Lényegében 1918 és 1945 között tönkrement az a tenyészmunka, amely a félvéreknél 100 évig tartott a telivéreknél majdnem 200 évig. Az első világháborús veszteségek ellenére az „Örkénytábori gárda” még saját tenyésztésű lovakkal érte el sikereit. Ám ezek a kincsek is elvesztek a második világháborúban és az utána következő időszakban. A jelenlegi hazai lóállomány díjugratás most szerveződik fejlődik újból.

4.3 A modern díjugró ló kívánatos tulajdonságai

A modern díjugratás a Némethy féle reformtól számítva új, más tulajdonságokat kíván egy jó ugró lótól. Az ugráskészség és képesség mellett a hangsúlyt az idomítottságra, a hajlékonyságra, az iramváltásra, hogy a tagolt, lovaglástechnikailag sokkal igényesebb pályákon minél jobban tudjanak teljesíteni. A jelenlegi tendencia az ugróképesség és hajlandóságon kívül a nem túl magas, 170 cm marmagasságig terjedő, és mint azelőtt is jó izmos, sportos, arányos felépítésű lovak, melyek kellően robbanékonyak, fűrge jól forduló de a dinamikának a szabályozására magas szinten fogékonyak és idomítottak. Sokkal nagyobb hangsúly van a testi tulajdonságok mellett a szellemi képességnek is, mivel a díjugratás (beleértve a militaryt is) komoly összpontosítást, ráfigyelést és gyors döntéseket igénylő tevékenység. Ha belegondolunk a díjugró lónak 400 m/perc (vagy ha nyerni akkor még gyorsabb) tempóban abszolválni kell különböző kanyarulatok és tárgyak között tízegynéhány olyan ugrást, amely a teljesítőképessége határához közeli. Hogy ez sikerüljön, úgy kell együttműködve lovasával beosztani az ugrásait, hogy az elugrási távolságnál ne tévedjen 20-30cm-nél többet. Az ilyen komplex tulajdonságú lovak kitenyésztése és kinevelése komoly szakértelmet és tapasztalatot igényel, mondjuk ha, összehasonlítjuk a versenylovak tenyésztésével, ahol két kritérium van, hogy minél gyorsabb legyen és ne dobja le a lovasát. Egy díjugró lónak sokkal többet kell tudnia.

4.4 A magyarországi helyzet

Magyarországon nincs elég jó ugró ló. Ez főleg abból következik, hogy a két világháború „elvitte” azt az állományt, amelyből lehetne folytatni a tenyésztést. Ennek ellenére a jelenlegi helyzet nézetem szerint javulóban van, a lovassportok mindegyike fejlődésnek indult az utolsó 20 évben. Viszont egy minőségi tenyészet megalapozása 25-30 évig is eltart. De már

vannak lelkes lovasemberek, akik pénzt, időt nem sajnálva biztató eredményeket érnek el amelyek a jövőre nézve jó kilátásokkal kecsegtetnek.

ÖSSZEFOGLALÓ

A ló az ember fejlődése során pótolhatatlan szerepet játszott. Segítette az emberiség Földön való elterjedését, végezte helyette a munkát, évezredekig társa volt. A gépek megjelenésével egyre jobban kiszorult a perifériára, és a nyugati világ életéből az utolsó 50 évben mint haszonállat gyakorlatilag eltűnt.

A kapcsolat, amely ember – állat között kialakult sok nemes és boldog pillanatot, érzést szerzett mindkét élőlény számára. Ezt az örökséget látszik megmenteni a lósport és lovassport, melyek közül kétségtelenül az egyik legimpozánsabb a díjugratás. Ezért is kell, hogy az emberiség szívügye legyen ennek a nemes, elegáns és egészséges sportnak az ápolása és fejlesztése.

A díjugratás kiállta az idők próbáját, át tudott alakulni olyan formára, amely a mai modern világban vonzóvá és szórakoztatóvá tudott válni. A jelenlegi állapotban egy tartós fejlődést mutató sportág és a velejáró nehézségek ellenére rohamosan növekszik a népszerűsége. Csak rajtunk múlik, mennyire tudjuk ezt a tendenciát átvinni és kihasználni a magyar viszonyok között.

A díjugratásnak, de általában a lóval való foglalkozásnak nyilvánvaló terapeutikus hatása van, ezt minden ló közeli őszinte ember érzi, tudja. Dolgozatom utolsó mondatában azt kívánom, hogy minél több ember részesüljön ebben a terápiában az emberiség javára.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Tisztelettel szeretném megköszönni oktatóimnak, hogy a kötelező információkon felül igyekeztek átadni, megéreztetni velem azt a értéket amit az ember-ló kapcsolat tartalmaz, tartalmazhat!

I R O D A L O M J E G Y Z É K

(1) Szerzők: Georg-Christopf Bödicker, Werner Deeg, Susanne Strübel

Parcoursaufbau faszinierend logisch

FN Verlag der Deutschen Reiterlichen Vereinigung GmbH, Warendorf

(2) Szerző: Freiherr von Maercken

Springprüfungen und Geländeritte

FN – Reprint, Warendorf 1987

(3) Szerző: Ernest Dillon

The Complet Ghow Jumper

Kenilworth Press, Wykey House, Wykey , Shrensbury, SY4 1JA 2012

Cseh nyelvű fordítás: Výchvik skokového kone

Ernest Dillon – Ing. Alexandra Kolašínová, szakmai tanácsadó Ing. Ludmila Vitková,
Nakladatelství Brázda, s.r.o. 2012

(4) Szerzők: Andrassy Manó gróf, Orczy Béla báró, Podmaniczky Frigyes báró, Sándor Mór gróf, Szalbek György, Wenckheim Béla báró, Festetics Béla báró

Hazai vadászatok és sport Magyarországon

Pest 1857, első hasonmás kiadás

Kiadta: Méry Ratoi Kiadó, Somorja 2006.

(5) Szerző: Inga Wolfram

Springen für Einsteinger

Müller Rüschnik Verlag 2011

(6) Szerző: Helmut Riedler

Einsteig in den Springsport – Basiswissen – Standards -Erläuterungen

Egoth Verlag GmbH Wien 2014

(7) Szerző: Széchenyi István gróf

Lovakrul

Pesten 1828 Petrózai Trattner J. M. és Károlyi Istvánnál

Forrás: web: mek.oszk.hu/06900/06915/06915.htm.

(8) Szerző: Némethy Bertalan

The De Nemethy Method Modern Techniques for Training the ShowJumper and Its Rider

Magyar fordítás: Díjugratás a Némethy módszerrel ugrólovak és lovasok edzésének korszerű módszere

Fordító: Kovács Eszter

Mezőgazda kiadó Budapest 2000

(9) Szerzők: dr. Michael Düle – dr. Klaus Miesner – Susane Miesner – Martin Plewa – Michael Putz – Catarina Veltjens – Otto Erley

Die Deutsche Reitlehre/Das Pferd

Magyar fordítás: A jól képzett ló

Fordító: Agócs Mónika

Mezőgazda kiadó 2006

(10) Szerző: Dallos Gyula

Dallos Gyula lovas iskolája II.

Xenophon Lovas Klub Kft.

(11) Szerzők: Susanne Miesner, Michael Putz, Martin Plewa, Eckhart Meyners, Angelika Frömming

Die Deutsche Reitlehre/Der Reiter

Verlag der Deutschen Reiterlichen Vereinigung GmbH 2000

Magyar fordítás: A jól képzett lovas

Fordító. Agócs Mónika

Mezőgazda kiadó 2005

WEB FORRÁSOK

<http://olaf-petersen.com/olympic-games-seoul-1988/> 13.10.2014

<http://www.honvedlovarda.hu/orkenytabor-emlekezete> 1.10.2014

<http://www.díjugratás.hu> 17.09.2014

<http://www.somogyifoto.gportal.hu/gindex.php?pg=31798538> 11.06.2014

<http://jumpingclinic.hupont.hu/9/galeria> 03.10.2014

<http://www.wikipedia.org/wiki/N/%C3%A9nemethybertalan> 13.10.2014

http://en.wikipedia.org/wiki/Alberto_Larraguibel 30.08.2014

<http://www.eventing.hu> 04.10.2014

<http://www.showjumpingnostalgia.com> 04.10.2014